

A jégviharral büntetett mező

Vári Fábián László: *Ereimben az idő*

Magyar Napló Kiadó, 2015

Vári Fábián László kárpátaljai költő, műfordító legújabb verseskötete jól illik a verskedvelő olvasók kezébe. A kis formátumú kötet szépen szerkesztett, mint ahogy a benne levő versek maguk is: szelíden és fegyelmezetten vallanak a költő külső-belső világáról. Vári Fábián Lászlót nemcsak verseskötetei alapján ismerhetik az olvasók, hanem a Magyar Művészeti Akadémia *Közleképek írókról* című monográfia-sorozatából is, amely 2016-ban látott napvilágot. A monográfia szerzője, Papp Endre az életmű ismertetése mellett fontosnak találta, hogy az olvasót Vári Fábián László személyes életeseményeihez és alkotói tevékenységéhez kötődően beavassa Kárpátalja „zivatáros” történelmébe, illetve a térség kultúrtörténetébe, hozzájárulva ezzel a befogadói élmény gazdagításához.

A bizalmat ébresztő karcsú kötet borítóján Orosz István grafikáiból készült montázst láthatunk Szita Barnabás szerkesztésében. A borítókép vizuális nyelve érzékletesen beszél a szabályos mértani testekről, az ősködről, a holdfázisokról, mindezeket a csillagközi térbe kivetítve, majd az előtérben egy női kéz éppen egy férfi pulzusán tartja ujjait, akinek tenyerében viszont egy Möbius-szalag tekereg. A költő nevét és a kötet címét tartalmazó sötét sávban a bolygókra utaló emberi agyat látunk, a jobb szélén egy üstökössel. A tömény információjú vizuális nyelv sokatmondó és eligazító a válogatott verseket tartalmazó kötet életvilágáról. Együtt van jelen a makrokozmosz és a mikrokozmosz, mint ahogy a szabályos, statikus mértani testek az univerzum mozgásának kített szabálytalan térbeli idomaival, majd mindezek analógiájára megjelenik a kar-

órán a szabályosan és mechanikusan mérhető idő, mint ahogy a Möbius-szalag által jelzett relatív idő, a pulzus pedig az egyes ember személyes idejét mutatja. Mindez visszautal a kötet címére, hangsúlyozva az idő személyességét, az ég és föld tehát Vári Fábián kötetében egy óraszerkezetre jár, még akkor is, ha más időpontot és más tartamot mutat.

A válogatott versek azzal a lényegi kérdéssel függnek össze, hogy mit lát és érzel a világból az, aki nem a paradísumnak házoában született. A versek tematikus rendje is ehhez igazodik. A nyitó rész, *Az alagút végén*, a véges emberi élet utolsó fázisáról beszél, amikor utolsóként készül ütni az óra, a lélek pedig készül a távozásra. *A halál ellen* ciklus a megtartó, az életnek értelmet adó tapasztalatok önmeggyőző kimondása. *A Lágyabb énekek*, valamint a *Verssek a Lúdas Matyiból* verscsoport a mindenkori ember életszeretét, életélvezetét önti formába. Így a kötet verseinek hangneme az ódon balladai homálytól a duhaj, felszabadult, pajkos dalig ível.

Vári Fábián világa tele nyugtalansággal, bizonytalansággal. Az égben éppúgy razziáznak, mint a földön. A mennyekben éppúgy államcsíny készül, mint lent. S mindezek következtében kiköppen az idő, s a dolgok helytelenné válnak, a folytonosság pedig szaggatottá, sőt megszakítottá. Ebben a költői világban a Hold is oly bizonytalanul kel, és oly bizonytalanul jár, mint a sárgolyón az ember. S ahogy hasad a hajnal, s hasad a kárpit, úgy hasad az elme is. Mindezeket túl a kozmikus összefüggés legérzékletesebb képe a világmalom, melynek kövei nem örölnek a malmot hajtó lányok aluszékonyága miatt, így alig

van esélye a költőnek és embertársainak, hogy a malom lejárassa búbánatukat. Az idő a költő antropomorf világlátása szerint *szíves* lény, s sajnos szívritmuszavartól szenved. A kozmikus rendellenesség szélsőséges hőmérsékletet eredményez: a világ egyszer fázik, másszor lánggal ég – hogy megidézzük a nagy költőelőd, Vörösmarty vízióit. A hold bronzbba hűl, az árnyak dideregnek, az ember vére is vérszartalékra van lehűtve. Az irodalomból jól ismert toposz többször feltűnik Vári Fábián verseiben: a jégviharral büntetett mezőn odalett az emberek vetése. Velük ellentétben a melegség, a pezsgő forróság is visszatérő motívum a versekben kettős jelentésben, hiszen a költő ismeri a tűz pusztító és éltető erejét. A szélsőséges hőmérsékleten túl a fekete szín lesz a sors és állapot kifejezésének eszköze. A magyar irodalomban Babits *Fekete országából* ismerjük ezt az állapotot. Ahogy Babitsnál, úgy Vári Fábiánál is az anaforák, a vers eleji szavak, szócsoportok ismétlése gyorsítja fel és teszi nyomtatékossá a feketeség szétáradásának fenyegető sebességét, jelezve, hogy a feketeség mintegy rátelepszik az egész emberi életre. Mintha a halál angyala járná fekeveszett táncát. S a haldoklók szájából kibugyborékoló hab tajtéka viszi őket vissza az élet ósocéánjába. Mindezek a képek, metaforák az aggodalom kifejezői, hiszen nem tudhatjuk, ki kezdi, kezdi-e egyáltalán valaki az élet körének újraindítását.

Ezek a külső tények – a dermesztő fagy, a pusztító tűz, a mindent átítató feketeség – nem hagyják érintetlenül az ember belvilágát sem. Visszafogott hangon elő-előbukkannak a fájdalmak: nem vagyunk urai életünknek, idegen lelkek pásztázzák az agyakat, az ember regnálni akar, a jövő mögöttünk van, halottaink nem nyugodhatnak békében, s a modern technika, a számítógép nem békét és nem szeretetet hozott a földre. A folytonosság elakadása vagy megszakadása különösen mély fájdalmat okoz. A Sors kereke kiszámíthatatlan és megmagyarázhatatlan fordulatokat eredményez, minek következtében súlyos za-

var áll be egy nép, egy család életében. Kიდőlnek a családfák. Betegség s a sötétség erői akadályozhatják az élet folyását. Üresek az anyaméhek, nem ringnak bölcsők, ahogy korábban már a költő megfogalmazta. A halálra születettség mély tragédiájának tartja a költő, hogy az életrevaló, az életet tápláló versek helyett versabor-tumok jönnek világra.

Ilyen mérvű pusztulás láttán a költő belátja, hogy a földnek fájó ember számára indokoltan hozza az apokalipszis angyala a büntetést. Az elfogadó tudomásulvétel mellett mégiscsak számon kérően teszi fel a kérdést: uram, én nem bántottalak, miért hát e sors, a szellem és a lélek keserve. Aztán a szemrehányás erősödik, élesedik: miért tartunk hivatásos hóhért? Majd szolid, de határozott elvárással fordul az Úrhoz Nyirő József szájba adva szavait: fizess ki helyettem a siromért a bérleti díjat.

Míg a versek külső, felszíni nyelvi burka a reménytelenség állapotát rajzolja, addig a vers szövege alatt a költő belső viaskodása dúl. A de kötőszó gyakori előfordulása igazolja ezt. Amikor eljut egy súlyos tézis kimondásáig, antitézissel visszavonja vagy érvényteleníti azt. Ezt elsősorban a vallás erejével teszi: A világ fekete, de a megváltó sebe tiszta. Mi, emberek elszennyeződünk ebben a világban, de hófehér galamb vár bennünket a kereszten. Minden reménytelenség ellenére az irgalom atyja itt van velünk. Feloldó erőt jelent számára a költőtársak emléke, megtartó szavuk, példaadó helytállásuk, mintegy kötelezve a költőt a fel nem adásra. Bízunk továbbá abban is, hogy a történelem előbb vagy utóbb kiokádja magából a vallatókat, kínzókat és a rettegést keltőket. S elhangzik a remények reményeként, hogy a versek mindig minden körülmények között életre kelnek.

Az önmeggyőzés és a feloldás más változatait olvashatjuk a *Lágyabb énekek* fejezetben. A versek tanúsága szerint az életszeretet, az életvágy, az élethez való ragaszkodás felülír minden keservet. A szerelem ereje

elpusztíthatatlan. Akár felidézhetjük a *Tragédia* örök Éváját, aki a szerelem és a költészet glóriájával átlépi a sírgödört. A pezsgő vér még a kővilág kőlegényeinek kőereiben is megindítja az áramlást. Az érzéki vágy nagy úr az emberen. A *Versek a Lúdas Matyiból* részben Vári Fábián a gyomor és a garat pogány istenének áldoz, felidézve az ízlelőbimbók telhetetlen izgalmát, a felejtetetlen asszonyi csábillatokat, az érzéki ujjak sikolyt és sóhajt fakasztó mozdulatait. Így nem lepődhetünk meg azon, hogy a címlapon mért pulzus rendellenesen, nyugtalanítóan ver. A nők áhítatos dicsérete, az általuk kiváltott lázas vágy, a női test szépsége előtti hódolat a versekben frivol kétértelműséggel jelenik meg. Egyrészt a férfi lankadó teljesítménye, másrészt a nő nősténysége okán. Goethe szóhasználatával élve, a szeleburdi Ipszével meggyúlik a lírai ének is baja. A béna vonóval nem lehet kielégítő hangot előhívni a női test hangszeréből, ugyanakkor a nem kellő pillanatban vadul pörögni kezdő tájoló nincs hova hatoljon, a láncon tartott bika kínjairól nem is beszélve. Ezen

intenzív metaforák mellett megnövekszik az alliterációk elsodró, felpörgető ereje, így gyönyörtől gyötörtén hörög az álmatlanságtól szenvedő férfi, aki minduntalan ki van téve a kis kudrihajú kurvák igézetének. A versekben többször is felbukkannak a fentebb stílus szavak csoportjába aligha sorolható szavak, mintegy létrehozva az altesti izgalmak alsó stílusrétegét. Tobzódik a verssorokban a színesztézia, különösen a nőstényillatoktól, az erotikus hanghatásoktól s huncut ujjak expanziójától az intim, szép selymek alatt, valamint a tapintási érzetektől, amelyek a női test víz- és domborzati térképén igyekeznek kéjes gyönyörhöz jutni. „Végül én angyal és állat lettem” – foglalja össze a költő ezt a sajátos állapotot. A költő nemcsak az életben, hanem a versírásban is „a ribanc rímek után kujturog”, olvashatjuk a József Attila-i allúziót. S filozófiai szinten is az ő szavaival összegez: az ölelés képesség, de nem tudomány. S mivel az élet több, mint a tudomány, bízhatunk abban, hogy a jégviharral büntetett mezőn biztosan megindul az élet megújódása.

Mayer Erzsébet

MAYER ERZSÉBET (1951) egyetemi oktatóként dolgozott az ELTE Andragógia Tanszékén. Tanulmányokat ír, műfordítással foglalkozik. Utóbbi kötete: *Íme, a nőember* (2016).